

KONFERENSIYALAR UZ

ANJUMANLAR PLATFORMASI

**I RESPUBLIKA ILMIY-
AMALIY KONFERENSIYASI**

**YANGI DAVR ILM-
FANI: INSON UCHUN
INNOVATSION G'OYA
VA YECHIMLAR**

MAY, 2025

ELEKTRON NASHR:

<https://konferensiyalar.uz>

<https://sp-press.uz>

YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN INNOVATSION G'OYA VA YECHIMLAR

**I RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY
KONFERENSIYASI MATERIALLARI**

2025-yil, 7-may

TOSHKENT-2025

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
I Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari. – Toshkent:
Scienceproblems team, 2025. – 137 bet.

DOI: <https://doi.org/10.47390/spro/i-res-konf-2025>

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.uz> | <https://sp-press.uz>

Konferensiya tashkilotchisi: “Scienceproblems Team” MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 7-may, 2025-yil

Mas'ul muharrir:

Isanova Feruza Tulqinovna

Annotatsiya

Mazkur to'plamda “Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar” mavzusidagi I Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari jamlangan. Nashrda respublikaning turli oliy ta'lim muassasalari, ilmiy markazlari va amaliyotchi mutaxassislari tomonidan tayyorlangan maqolalar o'rin olgan bo'lib, ular ijtimoiy-gumanitar, tabiiy, texnik va yuridik fanlarning dolzarb muammolari va ularning innovatsion yechimlariga bag'ishlangan. Ushbu nashr ilmiy izlanuvchilar, oliy ta'lim o'qituvchilari, doktorantlar va soha mutaxassislari uchun foydali qo'llanma bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ilmiy-amaliy konferensiya, innovatsion yondashuv, zamonaviy fan, fanlararo integratsiya, ilmiy-tadqiqot, nazariya va amaliyot, ilmiy hamkorlik.

Barcha huquqlar himoyalangan.

© “Sciences problems team” MChJ, 2025-yil

© Mualliflar jamoasi, 2025-yil

MUNDARIJA

BIOLOGIYA FANLARI

<i>Боймуродов Хусниддин, Пардаев Юнус, Хафизова Малика</i> APORRECTODEA ROSEA (SAVIGNY, 1826) ЁМҒИР ЧУВАЛЧАНГИНИНГ ТАРҚАЛИШИ ВА ЭКОЛОГИЯСИ.....	6-9
---	-----

-TEHNIKA FANLARI

<i>Инагамов Бобур</i> СИФАТ МЕНЕЖМЕНТИ ВА СЕРТИФИКАТЛАШТИРИШ СОҲАЛАРИДА АМАЛИЙ ТАЖРИБАГА АСОСЛАНГАН ТАЪЛИМНИ ШАКЛЛАНТИРИШ: ДУАЛ ТАЪЛИМ МОДЕЛИ: КОРХОНА ВА ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИ ЎРТАСИДАГИ ҲАМКОРЛИК.....	10-13
--	-------

TARIX FANLARI

<i>Umarov Sardor</i> GERMANIYANING ILMIY-MADANIY TARAQQIYOTIDA O'ZBEKISTON VA GERMANIYA XALQ DIPLOMATIYASI DOIRASIDAGI HAMKORLIGINING O'RNI	14-21
<i>Suyarov Maxmudjon</i> ELLINIZM DAVRIDA YUNON YOZUVINING O'RTA OSIYODAGI MAHALLIY TILLARGA TA'SIRI	22-27

IQTISODIYOT FANLARI

<i>Madartov Bahrom</i> PAXTA TO'QIMACHILIK KLASTERLARIDA BOSHQARUV HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	28-31
<i>Mahsudov Muzaffar</i> DIGITAL TRANSFORMATION AS A CATALYST FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN INDUSTRIAL ENTERPRISES.....	32-35
<i>Axmedov Latayibxon</i> AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA O'Z KAPITALI HISOB TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI VA ISTIQBOLLARI	36-39
<i>G'afurova Dilshoda</i> OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA INNOVATSION FAOLIYATNI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	40-43

FALSAFA FANLARI

<i>Danabayev Xurshid</i> KAMBAG'ALLIK TUSHUNCHASINING IJTIMOY – FALSAFIY MOHIYATI.....	44-47
<i>Norliyev Rustam</i> INSON VA JAMIYAT O'RTASIDAGI MUVOZANAT: IJTIMOY-FALSAFIY TAHLIL	48-51

FILOLOGIYA FANLARI

<i>Abdubannoyeva Aziza</i> PSIXOLINGVISTIK TAHLIL METODLARI	52-54
<i>Abdumajitov Khurshid</i> THE PHENOMENON OF ANTONYM IN THE LEXICON OF SUMMER SPORTS IN ENGLISH AND UZBEK.....	55-57

<i>Asqaraliyeva Dilshoda</i> O'ZBEK XALQ MAQOLLARIDAN MUMTOZ ADABIYOTDA FOYDALANISH VA ULARNING TARBIYAVIY-AXLOQIY XUSUSIYATLARI	58-60
--	-------

<i>Исматова Наталья</i> ИСТОКИ ВОЗНИКНОВЕНИЯ ОБРАЗА ИСТОРИЧЕСКОЙ ЛИЧНОСТИ В УЗБЕКСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ	61-65
--	-------

YURIDIK FANLAR

<i>Холов Уткур</i> ҚОНУНИЙ КУЧГА КИРГАН СУД ҲУЖЖАТЛАРИНИ ЯНГИ ОЧИЛГАН ҲОЛАТЛАР БЎЙИЧА ҚАЙТА КЎРИШНИНГ АЙРИМ МАСАЛАЛАРИ	66-69
--	-------

<i>Otamirzayev Oybek</i> YER OSTI SUVLARI HOLATIDA HUQUQIY BIR NAZAR.....	70-73
--	-------

<i>Ergashova Shahrizoda</i> TRIPS VA WIPO SHARTNOMALARI DOIRASIDA RAQAMLI AKTIVLAR HUQUQIY MAQOMINING EVOLYUTSIYASI	74-76
---	-------

<i>Burxonov Shahzod</i> XALQARO MEHNAT TASHKILOTI VA UNING XALQARO MEHNAT STANDARTLARINI ISHLAB CHIQISHDAGI O'RNI	77-80
---	-------

PEDAGOGIKA FANLARI

<i>Haqberdiyev Baxtiyor</i> O'QUV FAOLIYATI TAMOIYILLARIDA INTEGRATIV VA SINERGETIK YONDASHUVLAR	81-83
--	-------

<i>Исмагилова Мадинабону</i> НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕШЕНИЯ ФОРМИРОВАНИЯ И РАЗВИТИЯ ОТЕЧЕСТВЕННОГО И ЗАРУБЕЖНОГО ИНТЕРЬЕРНОГО ДИЗАЙНА	84-86
--	-------

<i>Olimov Talat</i> O'QITUVCHILARDA MEDIASAVODXONLIK KO'NIKMALARINI TAKOMILLASHTIRISH USULLARI	87-89
--	-------

<i>Kamolova Umida</i> O'QUVCHILARDA ESTETIK DIDNI SHAKLLANTIRISHDA POETIK TAHLILLAR	90-92
--	-------

TIBBIYOT FANLARI

<i>Tursunova Laylo, Qilichov Sherbek</i> SURUNKALI BUYRAK KASALLIKLARI BOR BEMORLARDA ARTERIAL GIPERTENZIYANING RIVOJLANISH MEKANIZMI VA BUYRAKLARNING FUNKSIONAL FAOLIYATIGA TA'SIRI	93-102
--	--------

<i>Сафоева Саломат</i> КЛИНИЧЕСКАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ КОМПЛЕКСНОГО ЛЕЧЕНИЯ ПАЦИЕНТОК С ПОЛИКИСТОЗОМ ЯИЧНИКОВ АССОЦИИРОВАННЫМ С ГИПОФУНКЦИЕЙ ЩИТОВИДНОЙ ЖЕЛЕЗЫ	103-106
---	---------

<i>Ergashev Bekzod</i> JINSIY XROMOSOMALARDA GENLARNING ANORMAL KO'RINISHI	107-112
---	---------

Jurayeva Gulasalxon

REVMATOID ARTRIT BILAN OG'RIGAN BEMORLARDA SURUNKALI BUYRAK KASALLIKNING
RIOVLANISH XAVF OMILLAR, KASALLIKNING TARQALGANLIGI VA BUYRAKLAR
ZARARLANISH VARIANTLAR 113-121

Ro'zumbetova Safura, Umarova Zamira

PODAGRIK NEFROPATIIYADA BUYRAKLARNING SHIKASTLANISH MEXANIZMI 122-127

FARMATSEVTIKA FANLARI

Shakirova Dinora, Xabibullayeva Shoir

DETERMINATION OF THE ANTIMICROBIAL EFFECT
OF DRIED RASPBERRY LEAVES 128-132

PSIXOLOGIYA FANLARI

Bekmuratova Xalima

ICHKI ISHLAR VAZIRLIGI AKADEMIK LITSEY O'QUVCHILARIDA KASBIY MOTIVATSIYANI
SHAKLLANTIRISH: IJTIMOIIY MUHITNING TA'SIRI 133-136

FILOLOGIYA FANLARI

PSIXOLINGVISTIK TAHLIL METODLARI

Abdubannoyeva Aziza Shokirjon qizi

Namangan davlat universiteti filologiya fakulteti talabasi

Ilmiy rahbar:

Qo'ziyev Umidjon Yandashaliyevich

PhD, dotsent

Annotatsiya. Ushbu maqolada psixologiya va lingvistika sohalarining bog'liqligi, kelib chiqish tarixi haqida nazariy ma'lumotlar keltirib o'tiladi. Shuningdek, psixolingvistik tahlil metodlari haqida qarashlar aks ettiriladi.

Kalit so'zlar: psixologiya, lingvistika, psixolingvistika, metod, psixolingvistik tahlil, semantik differensial usul, lingvistik belgini to'ldirish usuli, psixolingvistik kuzatish usuli.

PSYCHOLINGUISTIC ANALYSIS METHODS

Abdubannoyeva Aziza Shokirjon qizi

Student of the Faculty of Philology,

Namangan State University

Scientific supervisor:

Koziyev Umidjon Yandashaliyevich

PhD, Associate Professor

Abstract. This article provides theoretical information about the relationship between the fields of psychology and linguistics, their history of origin, and reflects views on the methods of psycholinguistic analysis.

Keywords: psychology, linguistics, psycholinguistics, method, psycholinguistic analysis, semantic differential method, linguistic sign completion method, psycholinguistic observation method.

DOI: <https://doi.org/10.47390/spro/i-res-konf-2025-11>

Psixolingvistika bu nutqning hosil bo'lishi, shuningdek, nutqni idrok etish va shakllantirish jarayonlarini ularning til tizimi bilan o'zaro bog'lanishi holatida o'rganuvchi yosh fan hisoblanadi. Psixologiya va lingvistikaning sintezidan paydo bo'lgan bo'lib psixolingvistika inson nutqiy faoliyati modelini va psixofiziologik nutqiy shakllanishini ishlab chiqib, ularni psixologik eksperimentlar yo'li bilan tekshiradi. «Psixolingvistika» terminini fanga dastlab amerikalik olimlar o'tgan asrning 60-yillarida olib kirganlar. Shuningdek, O'zbekistonda mazkur soha bo'yicha qator ishlar amalga oshirilgan, biroq haqiqiy ma'nodagi psixolingvistik tadqiqotlar endigina boshlanmoqda [1]. Inson ongi tili bilan chambarchas bog'liqdir. Inson o'z fikrlarini tili orqali namoyon qilar ekan, har bir so'z uning psixologiyasiga turlicha ta'sir qiladi va shuning uchun ham psixologiyani lingvistikadan ajratib bo'lmaydi.

Psixolingvistika jahon tilshunosligida, jumladan o'zbek tilshunosligida ham keng rivojlanmoqda. Tilshunos olim Chaer qayd etganidek, psixolingvistika o'z ichida bir nechta yo'nalishlarga ajraladi[2]:

1. Nazariy psixolingvistika.
2. Rivojlanish psixolingvistikasi.

3. Ijtimoiy psixolingvistika.
4. Pedagogik psixolingvistika.
5. Neyropsixolingvistika.
6. Eksperimental psixolingvistika.

Bundan tashqari, psixolingvistik tahlil metodlari ham mavjud va ularning ham katta ahamiyati bor. Psixolingvistik tahlil metodlariga to'xtalishdan oldin «metodologiya» so'zini anglash zarur.

Metodologiya, o'z navbatida, muayyan tadqiqot muammosini hal qilishga qaratilgan ma'lum bir usulning o'ziga xos vositasidir[5]

Psixolingvistikada eksperimental usullar fikrlash xususiyatlarini, tilni tuzilishini va muloqotni uzatish jarayonini o'rganishning pog'onaviy boshlanishidir. Psixolingvistikadagi tadqiqot bir qator o'ziga xos xususiyatlariga ega. Misol uchun uning muhim xususiyatlaridan biri so'zning semantik ma'nosiga murojat etishidir. Tilshunoslikda so'z semantikasini tahlil qilish so'z va iboralarning lug'aviy ma'nosini, til birliklarining ma'nolarining o'zgarishi, nutqiy yoki grammatik shakllarni o'rganish bilan bog'liq.

Assotsiativ tahlil usuli (har qanday hodisani proyektiv idrok etishga asoslangan).

Semantik differensial usul (yakka yoki guruh semantik bo'shliqlarini qurish uchun semantik qurulish).

Lingvistik belgini to'ldirish usuli (bu usul yakunlash usuli deb ham yuritiladi.)

Psixolingvistik kuzatish usuli (bu turli sharoitlarda javob beruvchilarning munosabatini qayd etish uchun mo'ljallangan usul hisoblanadi).

Matnlar orqali hissiy kechinmalarini aniqlash tahlili (bunda muallifning holatini, ichki kechinmalarini aniqlashga asoslanadi).

Assotsiativ tahlil usuli. Assotsiativ tahlil har qanday hodisa yoki hodisalarni proyektiv idrok etishga asoslangandir. Bu tahlilning asosiy maqsadi inson ongida shakllangan va faoliyat ko'rsatadigan so'zlarning subyektiv semantik sohalarni o'rganishdan iborat. Assotsiativ eksperiment ham semantik soha doirasidagi so'zlarning semantik bog'lanishlarning tabiatini o'rganishga yordam beradi. Bu usul mualliflari amerikalik psixologlar X.G.Kent, A.J.Rozanovlardir. Assotsiativ tahlilning psixolingvistik variantlarini J. Diese va C. Osgud tomonidan ishlab chiqilgan [5]. Rus tilshunosligida assotsiativ eksperiment usuli A. R. Lurin va O. S. Vinogradovlar tomonidan takomillashtirilgan va tadqiqotlarda sinab ko'rilgan. O'zbek tilshunosligida ham Sh. Iskandarova, A. Sobirov, B. Qurbonova, D. Xudoyberganova, D. Lutfullayeva, N. Hoshimovlar tomonidan assotsiativ tilshunoslik nazariyasi, tajriba metodi va vujudga kelish omillarini haqida ko'lab tadqiqotlar amalga oshirilgan.

Assotsiativ tahlil o'rganilayotgan so'z yoki butun so'z birikmasi; subyekt so'zlar to'plamini o'z-o'zidan paydo bo'lganlar bilan bog'lash algoritmlariga muvofiq rivojlanadi. Assotsiativ eksperiment ma'lum bir tilda (ona tilida) so'zlovchilarning lingvistik ongining tarkibiy qismlari nutq faoliyatida qanday shakllanganligini bilish imkonini beradi. Bu tahlil tabiatiga ko'ra, so'z stimulasining semantik tarkibini tushunish mumkin. Assotsiativ tahlil so'zning fonologik va grammatik belgilarga yetakchi munosabatlar, turli yoshdagi subyektlarning assotsiativ munosabatlarining shaxsiy yoki psixologik xususiyatlari, turli darajadagi til rivojlanishiga ega bo'lgan subyektlar munosabatlari bilan ta'minlaydi.

Bundan tashqari, amaliy psixolingvistikada assotsiativ tahlilning bir nechta asosiy variantlari mavjud.

1. Erkin assotsiativ tahlil(tajriba davomida so'z birikmalariga cheklovlar yo'q).
2. Yo'naltirilgan assotsiativ tahlil (tajriba davomida faqat ma'lum bir grammatik yoki semantik toifadagi so'zlarni nomlash taklif qilish).
3. Zanjirli assotsiativ tahlil(tajriba davomida bir vaqtning o'zida bir necha so'z birikmalari bilan ogohlantiruvchi so'zga javob berishni taklif etish).

Hozirgi paytda assotsiativ eksperiment semantikasi psixolingvistik tahlil qilishning amaliyotga yo'naltirilgan usuli hisoblanadi. Shuningdek, bugungi kunda o'zbek tili egalari ustida o'tkazilgan bog'li assotsiativ tajriba asosida « O'zbek tili assotsiativ lug'ati (milliy-madaniy birliklar) » lug'at yaratildi. Unda 100 ta assotsiativ maydon va undan o'rin olgan 42645 ta javob munosabatlari aks etgan.

Assotsiativ maydon struktur jihatdan leksikografik xususiyatga ega bo'lgan, mohiyatan inson ongida aks etgan muayyan voqelik, uning hamrohlari obrazining verbal ifodasi, u haqdagi tasavvuri, bilimlarini namoyish etuvchi tilning o'zaro assotsiativ bog'langan semantik va grammatik munosabatdagi birliklari yig'indisidir [6].

Psixolingvistikaning barcha usullari o'ziga xos xususiyatlarga ega. Ushbu usullardan assotsiativ tahlil psixolingvistikada so'zlar o'rtasidagi aloqalarni o'rganish uchun muhim metodologik vosita bo'lib xizmat qiladi. Bu tahlil yashirin semantik bilimlarni ochib berish, so'zlar o'rtasidagi aloqalarni aniqlash, subyektiv tajribalarni o'rganish kabi afzalliklarga ega.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Madvaliyev O. Psixolingvistika. – Toshkent, 2022.
2. Chaer. Psikolinguistik. – Kajian Teori, 2015.
3. Ахманова О.С. О психолингвистике. — М.,1957.
4. Lutfullayeva D. Assotsiativ tilshunoslik nazariyasi. —Toshkent: Meriyus, 2017.
5. Карпова Е.А., Кукулите Т.Г. Когнитивные аспекты интерактивных методов обучения // Ученые записки Санкт-Петербургского университета технологий управления и экономики. 2016. № 3 (55). С.25–30.
6. Lutfullayeva D., Davlatova R., Tojiboyev B. O'zbek tili assotsiativ lug'ati (milliy-madaniy birliklar). –Toshkent: «Navoiy universiteti» nashriyot-natbaa uyi,2019.
7. Тажибоев Б. Узбек тили миллий-маданий бирликларининг ассоциатив тадқиқи. – Тошкент, 2020.